

remanet hypostasis eadem, scilicet numero vel specie, sed solum secundum genus, prout salvatur in substantiis non rationalibus.

AD SEXTUM dicendum, quod cum dicitur: Verbum est sapientia genita, ly *sapientia* supponit pro hypostasi, non tamen significat hypostasim; et ideo in significatione ejus non clauditur proprietas; sed oportet quod addatur; sicut si dicam, quod Deus est Filius genitus.

AD SEPTIMUM dicendum, quod qui ab alio et a quo alius, non differunt a paternitate et a filiatione, nisi sicut commune a proprio: quia Filius significat eum qui est ab alio per generationem, et Pater significat eum a quo alius per generationem, nisi forte dicamus, quod a quo alius et qui ab alio, importent originem, et Pater et Filius relationes originis consequentes. Sed ex supradictis jam patet quod per origines non constituuntur hypostases, sed per relationes.

AD OCTAVUM dicendum, quod remota differentia constitutiva, remanet genus in communi, non in eodem secundum speciem vel numerum.

AD NONUM dicendum, quod intentio Augustini non fuit dicere, quod Deus Pater remaneat ingenuus remota paternitate, nisi forte prout ingenuus tunc importaret conditionem naturæ, et non proprietatem personæ. Fuit autem ejus intentio ostendere, quod remota paternitate, potest remanere ingenuum in communi. Non enim oportet quod quicquid est ingenuum, sit Pater.

AD DECIMUM dicendum, quod ratio bonitatis non constituit rationem essentialiæ, immo intelligitur bonum ut informativum entis; sed proprietas constituit hypostasim; et ideo non est simile.

AD UNDECIMUM dicendum, quod licet intellectus possit aliqua conjuncta dividere, non tamen omnia: non enim potest dividere illa quorum unum est de ratione alterius: non enim potest dividere animal ab homine. Proprietas autem est de ratione hypostasis, et ideo ratio non sequitur.

AD ULTIMUM dicendum, quod remoto eo quod est in aliquo sicut in subjecto, vel sicut in loco, remanet id in quo est; non autem remoto eo quod est in aliquo sicut pars essentiali ejus. Non enim remoto rationali, remanet homo; et similiter nec remota proprietate, remanet hypostasis.

QUESTIO IX

DE PERSONIS DIVINIS

(*Et habet articulos novem.*)

Primo enim quæritur, quomodo se habet persona ad essentialiam, substantiam et hypostasim; 2° quid est persona; 3° utrum in Deo possit esse persona; 4° utrum hoc nomen *personæ* in divinis significet aliquid relativum vel absolutum; 5° utrum numerus personarum sit in divinis; 6° utrum nomen personæ convenienter possit pluraliter prædicari in divinis; 7° quomodo termini numerales prædicentur in divinis, utrum scilicet positive, vel remotive tantum; 8° utrum in Deo sit aliqua diversitas; 9° utrum in divinis sint tres personæ tantum, an plures vel pauciores.

ARTICULUS PRIMUS. — *Quomodo se habeat persona ad essentialiam, substantiam et hypostasim.* (I part., quæst. xxix, art. 2; et I Sent., dist. xxiii, art. 3.)

Quæstio est de personis divinis. Et primo quæritur, quomodo se habeat persona ad essentialiam, substantiam et hypostasim. Et videtur quod omnino sint idem. Dicit enim Augustinus in VII de Trinit. (cap. iii, circa princ.), quod idem intelligunt græci cum confitentur in Deo tres hypostases, et latini cum confitentur tres personas. Ergo hypostasis et persona significant idem.

2. Sed dicendum, quod persona differt ab hypostasi in hoc quod hypostasis significat individuum cajuscumque naturæ in genere substantiæ, persona vero solum individuum rationalis naturæ. — Sed contra est quod Boetius dicit (in lib. de duabus Naturis, aliquant. a princ.) quod græci utuntur hoc nomine hypostasis solum pro individuo rationalis naturæ. Si ergo persona significat individuum rationalis naturæ, omnino sunt idem hypostasis et persona.

3. Præterea, nomina imponuntur a rationibus rerum quas significant. Sed eadem ratio individuationis est in his que sunt rationalis naturæ, et in aliis substantiis. Ergo individuum rationalis naturæ non debet habere speciale nomen præ aliis individuis in genere substantiæ, ut per hoc sit differentia inter hypostasim et personam.

4. Præterea, nomen subsistentiæ a substendo sumitur. Nihil autem subsistit nisi individua in genere substantiæ, in quibus sunt et accidentia et secundæ substantiæ, que sunt genera et species, ut dicitur in Prædicamentis. Sola ergo individua in genere

substantiæ sunt subsistentiæ. Individuum autem in genere substantiæ et hypostasis vel persona. Ergo idem est subsistentia quod hypostasis et persona.

5. Sed dicendum, quod genera et species in genere substantiæ subsistunt, eo quod eorum est subsistere, ut Boetius dicit, in lib. de duabus Naturis (ut sup.). — Sed contra, subsistere nihil aliud est quam per se existere. Quod ergo existit solum in alio (1), non subsistit. Sed genera et species sunt solum in alio : sunt enim solum in primis substantiis, quibus interemptis, impossibile est aliquid aliorum remanere, ut dicitur in Prædicamentis (in Prædicamento substantiæ, non procul a fin.). Non est ergo subsistere, generum et specierum, sed solum individuum in genere substantiæ; et sic remanet quod subsistentia sit idem quod hypostasis.

6. Præterea, Boetius dicit (in commento Prædicamentorum), quod ουσΙΑ, id est essentia, significat compositum ex materia et forma. Hoc autem oportet esse individuum : nam materia est individuationis principium. Ergo essentia significat individuum; et sic idem est persona, hypostasis, essentia, et subsistentia.

7. Præterea, essentia est quam significat definitio, cum per definitionem sciatur quid est res. Definitio autem rei naturalis, quæ est ex materia et forma composita, non solum continet formam, sed etiam materiam, ut patet per Philosophum (in VI et VII Metaph., com. xxxiii, et seqq.). Ergo essentia est aliquid compositum ex materia et forma.

8. Sed dicendum, quod essentia significat naturam communem, alia vero tria, scilicet subsistentia, hypostasis et persona, significant individuum in genere substantiæ. — Sed contra, universale et particulare inveniuntur in quolibet genere. In aliis autem generibus non distinguitur nomen particularis et universalis : eodem enim nomine nominatur qualitas aut quantitas, sive sit universalis sive sit particularis. Ergo nec in genere substantiæ debent esse distincta nomina ad significandum substantiam universalem et particularem : et sic videtur quod prædicta nomina non differant.

Sed contra est quod Boetius dicit in commento Prædicamentorum quod ουσΙΑ, id est essentia, significat compositum ex materia et forma; οΥΠΟΤΑΞΙΣ, id est subsistentia, significat formam; hypostasis vero materiam. Ergo prædicta differunt.

Præterea, idem videtur ex hoc quod idem Auctor assignat prædictorum nominum differentiam in lib. de duabus Naturis.

Respondeo dicendum, quod Philosophus (in V Metaph.) ponit substantiam dupliciter dici; dicitur enim uno modo substantia ipsum subjectum ultimum, quod non prædicatur de alio; et hoc est particulare in genere substantiæ; alio modo dicitur substantia forma vel natura subjecti. Hujus autem distinctionis

(1) *AL.* Quod ergo existit solum in alio : sunt enim etc. *intermediis omissis.*

ratio est, quia inveniuntur plura subjecta in una natura convenire, sicut plures homines in una natura hominis. Unde oportet distingui quod est unum, ab eo quod multiplicatur : natura enim communis est quam significat definitio indicans quod est res; unde ipsa natura communis, essentia vel quidditas dicitur. Quicquid ergo est in re ad naturam communem pertinens, sub significatione essentiae continetur; non autem quicquid est in substantia particulari, est hujusmodi. Si enim quicquid est in substantia particulari ad naturam communem pertineret, non posset esse distinctio inter substantias particulares ejusdem naturæ. Hoc autem quod est in substantia particulari præter naturam communem, est materia individualis quæ est singularitatis principium, et per consequens accidentia individualia, quæ materiam prædictam determinant. Comparatur ergo essentia ad substantiam particularem ut pars formalis ipsis, ut humanitas ad Socratem. Et ideo in rebus ex materia et forma compositis, essentia non est omnino idem quod subjectum; unde non prædicatur de subjecto; non enim dicitur quod Socrates sit sua humanitas. In substantiis vero simplicibus nulla est differentia essentiae et subjecti (1), cum non sit in eis materia individualis naturam communem individuans; sed ipsa essentia in eis est subsistentia. Et hoc patet per Philosophum (in VII Metaph.) et per Avicennam, qui dicit in sua Metaph., quod quidditas simplicis est ipsum simplex. Substantia vero quæ est subjectum, duo habet propria. Quorum primum est quod non indiget extrinseco fundamento in quo sustentetur, sed sustentatur in seipso; et ideo dicitur subsistere, quasi per se et non in alio existens. Aliud vero est quod est fundamentum accidentibus sustentans ipsa; et pro tanto dicitur substare. Sic ergo substantia quæ est subjectum, in quantum subsistit, dicitur οΥΠΟΤΑΞΙΣ vel subsistentia; in quantum vero substatur, dicitur hypostasis secundum grecos, vel substantia prima secundum latinos. Patet ergo quod hypostasis et substantia differunt ratione, sed sunt idem re. Essentia vero in substantiis quidem materialibus non est idem cum eis secundum rem, neque penitus diversum, cum se habeat ut pars formalis; in substantiis vero immaterialibus est omnino idem secundum rem, sed differens ratione. Persona vero addit supra hypostasim determinatam naturam: nihil enim est aliud quam hypostasis rationalis naturæ.

Ad primum ergo dicendum, quod ex quo persona non addit supra hypostasim nisi rationalem naturam, oportet quod hypostasis et persona in rationali natura sint penitus idem; sicut cum homo addat supra animal, rationale, oportet quod animal rationale sit homo; et ideo verum est quod Augustinus dicit (lib. VII de Trin., cap. iv), quod idem significant græci

(1) *AL.* differentia essentiae subjecti.

cum conflentur in Deo tres hypostases, et latini cum conflentur tres personæ.

AD SECUNDUM dicendum, quod hoc nomen *hypostasis*, in græco ex proprietate significationis habet quod significet individuum substantiam cuiuscumque naturæ; sed ex usu loquentium habet quod significet individuum rationalis naturæ tantum.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut substantia individua proprium habet quod per se existat, ita proprium habet quod per se agat; nihil enim agit nisi ens actu; et propter hoc calor sicut non per se est, ita non per se agit; sed calidum per calorem calefacit. Hoc autem quod est per se agere excellentiori modo convenit substantiis rationalis naturæ quam aliis. Nam solæ substantiæ rationales habent dominium sui actus, ita quod in eis est agere et non agere; aliæ vero substantiæ magis aguntur quam agant. Et ideo conveniens fuit ut substantia individua rationalis naturæ, speciale nomen haberet.

AD QUARTUM dicendum, quod quamvis nihil subsistat nisi individua substantia, quæ hypostasis dicitur; tamen non eadem ratione dicitur subsistere et substare; sed subsistere in quantum non est in alio; substare vero in quantum alia insunt ei. Unde si aliqua substantia esset quæ per se existeret, non tamen esset alicujus accidentis subjectum, posset proprie dici subsistentia, sed non substantia.

AD QUINTUM dicendum, quod Boetius loquitur secundum opinionem Platonis, qui posuit genera et species esse quasdam formas separatas subsistentes, ab accidentibus denudatas; et secundum hoc poterant dici subsistentiæ, sed non hypostases. Vel dicendum, quod subsistere attribuitur generibus et speciebus, non quia subsistit, sed quia individua in eorum naturis subsistunt, etiam omnibus accidentibus remotis.

AD SEXTUM dicendum, quod essentia in substantiis materialibus significat compositum ex materia et forma; non tamen ex materia individuali; sed ex materia communi: definitio enim hominis, quæ significat ejus essentiam, continet quidem carnes et ossa, sed non has carnes vel hæc ossa. Sed materia individualis comprehenditur in significatione hypostasis et subsistentiæ in rebus materialibus.

Et per hoc patet solutio AD SEPTIMUM.

AD OCTAVUM dicendum, quod accidentia non individuantur nisi ex suis subjectis. Sola autem substantia per seipsam individuatur, et per propria principia; et ideo convenienter in solo genere substantiæ particulare habet proprium nomen.

Rationes quæ sunt in oppositum, concedimus; tamen sciendum, quod Boetius aliter accipit ista nomina in commento Prædicamentorum, quam sit communis usus eorum, prout exponit ea in libro de duabus Naturis. Attribuit enim nomen *hypostasis* materiæ quasi primo principio substandi, ex qua habet

substantia prima quod substet accidenti; nam forma simplex subjectum esse non potest, ut dicit idem Boetius in lib. de Trinit. (ante med. lib.). Nomen autem *ουσιωτικῆς* vel *subsistentiæ* attribuit formæ quasi essendi principio; per ipsam enim est res in actu; nomen autem (1) *ουσιᾶς* vel *essentiæ* attribuit composito. Unde ostendit quod in substantiis materialibus tam forma quam materia sunt essentialia principia.

ARTICULUS II. — *Quid sit persona.* (Part. I, quæst. xxix, art. 1 et 3; et I Sent., dist. xxv, art. 1.)

Secundo quæritur quid sit persona. Definit autem eam Boetius in lib. de duabus naturis, dicens quod persona est *rationalis naturæ individua substantia*. Videtur autem quod inconvenienter definiat. Nullum enim singulare definitur, ut patet per Philosophum (in VII Metaph., com. LII). Sed persona significat singulare in genere substantiæ, ut dictum est. Ergo non potest definiiri.

2. Sed dicendum, quod licet id quod est persona, sit quoddam singulare, tamen ratio personæ communis est, et pro tanto persona in communi definiiri potest. — Sed contra, id quod est commune omnibus substantiis individuis rationalis naturæ, est intentio singularitatis, quæ quidem non est in genere substantiæ. Ergo non debet in definitione personæ poni substantia quasi genus.

3. Sed dicendum, quod hoc nomen *persona* non significat tantum intentionem, sed intentionem simul cum subjecto intentionis. — Sed contra est quod Philosophus probat (in VII Metaph., com. XII, et seq.), quod compositum ex subjecto et ex accidente, non potest definiiri; sequeretur enim nugatio in definitione; cum enim in definitione accidentis ponatur subjectum, sicut nasus in definitione simi, oportebit quod in definitione compositi ex subjecto et accidente, ponatur his subjectum; semel pro se, et semel pro accidente. Si ergo persona significat intentionem et subjectum, inconveniens est quod definiatur.

4. Præterea, subjectum hujus intentionis communis est aliquod singulare. Si ergo persona significat simul intentionem et subjectum intentionis, adhuc sequeretur quod, definita persona, definiatur singulare; quod est inconveniens.

5. Præterea, intentio non ponitur in definitione rei, nec accidens in definitione substantiæ. Persona autem est nomen rei et substantiæ. Inconvenienter igitur in definitione personæ ponitur individuum, quod est nomen intentionis et accidentis.

6. Præterea, illud in cuius definitione ponitur substantia pro genere, oportet quod sit species substantiæ. Sed persona non est species substantiæ; quia condideretur contra alias

(1) *Id.* enim.

substantiæ species. Ergo inconvenienter ponitur substantia in definitione personæ quasi genus.

7. Præterea, substantia dividitur per primam et secundam. Sed substantia secunda non potest poni in definitione personæ; esset enim opposito in adjecto, cum dicitur substantia individua; nam substantia secunda est substantia universalis. Similiter autem neque substantia prima; nam substantia prima est substantia individua; et sic esset nugatio cum additur individuum supra substantiam in definitione personæ. Inconvenienter ergo substantia ponitur in definitione personæ.

8. Præterea, nomen subsistentiæ propinquius esse videtur personæ quam substantia: dicimus enim in Deo tres subsistentias, sicut et tres personas; non autem dicimus tres substantias, sed unam. Magis ergo debuit persona per subsistentiam quam per substantiam defini.

9. Præterea, quod ponitur in definitione tamquam genus, multiplicato definito multiplicatur; plures enim homines sunt plura animalia. Sed in Deo sunt tres personæ, non autem tres substantiæ. Ergo substantia non debet poni in definitione personæ quasi genus.

10. Præterea, rationale est differentia animalis. Sed persona invenitur in his quæ non sunt animalia, scilicet in Angelis et in Deo. Ergo rationale non debuit poni in definitione personæ.

11. Præterea, natura est tantum in rebus mobilibus: est enim principium motus, ut dicitur in II Phys. (com. III). Sed essentia est tam in rebus mobilibus quam in immobilibus. Ergo convenientius fuit in definitione personæ ponere essentiam quam naturam, cum etiam persona inveniatur tam in rebus mobilibus quam in immobilibus; est enim in hominibus, in Angelis et in Deo.

12. Præterea, definitio debet converti cum definito. Non autem omne quod est rationalis naturæ individua substantia, est persona. Essentia enim divina, secundum quod est essentia, non est persona; alioquin esset in Deo una persona, sicut est una essentia. Ergo inconvenienter definitur persona definitione prædicta.

13. Præterea, humana natura in Christo est rationalis naturæ individua substantia; neque enim est accidens, neque universalis substantia, neque irrationalis naturæ; non tamen humana natura in Christo est persona; sequeretur enim quod persona divina quæ assumpsit humanam naturam, assumpsisset humanam personam; et sic esset in Christo duæ personæ, scilicet divina assumens, et humana assumpta; quod est hæresis Nestorianæ. Non ergo omnis individua substantia rationalis naturæ est persona.

14. Præterea, anima separata a corpore per mortem, non dicitur esse persona; et tamen est rationalis naturæ individua

substantia. Non ergo hæc est conveniens definitio personæ.

Respondeo dicendum, quod rationabiliter, sicut ex præmissis patet, individuum in genere substantiæ speciale nomen sortitur; quia substantia ex propriis principiis individuatur; et non ex alio extraneo, sicut accidens ex subjecto. Inter individua etiam substantiarum rationabiliter individuum in rationali natura, speciali nomine nominatur; quia ipsius est proprie et vere per se agere, sicut supra dictum est. Sicut ergo hoc nomen *hypostasis* secundum græcos, vel *substantia prima* secundum Latinos, est speciale nomen individui in genere substantiæ; ita hoc nomen *persona* est speciale nomen individui rationalis naturæ. Utraque ergo specialitas sub nomine personæ continetur. Et ideo ad ostendendum quod est specialiter individuum in genere substantiæ, dicitur quod est substantia individua; ad ostendendum vero quod est specialiter in rationali natura, additur *rationalis naturæ*. Per hoc ergo quod dicitur *substantia*, excluditur a ratione personæ accidentia quorum nullum potest dici persona; per hoc vero quod dicitur *individua*, excluduntur genera et species in genere substantiæ quæ etiam personæ dici non possunt; per hoc vero quod additur *rationalis naturæ*, excluduntur inanimata corpora, plantæ et bruta quæ personæ non sunt.

Ad primum ergo dicendum, quod in substantia particulari est tria considerare: quorum unum est natura generis et speciei in singularibus existens; secundum est modus existendi talis naturæ quia in singulari substantia existit natura generis et speciei, ut propria huic individuo, et non ut multis communis; tertium est principium ex quo causatur talis modus existendi. Sicut autem natura in se considerata communis est, ita et modus existendi naturæ; non enim invenitur natura hominis existens in rebus nisi aliquo singulari individuata: non enim est homo qui non sit aliquis homo, nisi secundum opinionem Platonis, qui ponebat universalia separata. Sed principium talis modi existendi quod est principium individuationis, non est commune; sed aliud est in isto, et aliud in illo; hoc enim singulare individuatur per hanc materiam, et illud per illam. Sicut ergo nomen quod significat naturam, est commune et definibile, ut *homo* vel *animal*; ita nomen quod significat naturam cum tali modo existendi, ut *hypostasis* vel *persona*. Illud vero nomen quod in sua significatione includit determinatum individuationis principium, non est commune nec definibile, ut Socrates et Plato.

Ad secundum dicendum, quod non solum intentio singularitatis est communis omnibus individuis substantiis, sed etiam natura generis cum tali modo existendi: et hoc modo significat hoc nomen *hypostasis* naturam generis substantiæ ut individuatam; hoc autem nomen *persona* solum naturam rationalem sub tali modo existendi. Et propter hoc neque *hypostasis* neque per-

sona est nomen intentionis, sicut singulare vel individuum, sed nomen rei tantum; non autem rei et intentionis simul.

Unde patet solutio ad TERTIUM et QUARTUM.

AD QUINTUM dicendum, quod quia essentialia rerum differentiae sunt ignotae frequenter et innominatae, oportet interdum uti accidentalibus differentiis ad substantiales differentias designandas, sicut docet Philosophus (in VIII Metaph., com. x); et hoc modo *individuum* ponitur in definitione personae, ad designandum individualemodum essendi.

AD SEXTUM dicendum, quod cum dividitur substantia in primam et secundam, non est divisio generis in species, cum nihil contineatur sub secunda substantia quod non sit in prima; sed est divisio generis secundum diversos modos essendi. Nam secunda substantia significat naturam generis secundum se absolutam; prima vero substantia significat eam ut individualiter subsistentem. Unde magis est divisio analogi quam generis. Sic ergo persona continetur quidem in genere substantiae, licet non ut species, sed ut specialemodum existendi determinans.

AD SEPTIMUM dicendum, quod quidam dicunt, quod *substantia* ponitur in definitione personae prout significat hypostasim; sed cum de ratione hypostasis sit individuum, secundum quod opponitur communitati universalis vel parti, quia nullum universale, nec aliqua pars, ut manus vel pes, potest dici hypostasis; ulterius de ratione personae est individuum, secundum quod opponitur communitati assumptibilis. Dicunt enim, quod humana natura in Christo est hypostasis, sed non persona. Et ideo ad excludendum assumptibilitatem additur individuum in definitione personae. Sed hoc videtur esse contra intentionem Boetii, qui in lib. de duabus Naturis (ante med. lib.), per hoc quod dicitur individuum, excludit universalia a ratione personae. Et ideo melius est ut dicatur, quod *substantia* non ponitur in definitione personae pro hypostasi, sed pro eo quod est commune ad substantiam primam quae est hypostasis, et substantiam secundam, et dividitur in utraque. Et sic illud commune, per hoc quod additur individuum, contrahitur ad hypostasim, ut idem sit dicere: *Substantia individua rationalis naturae*, ac si diceretur hypostasis rationalis naturae.

AD OCTAVUM dicendum, quod, secundum praedicta, ratio non procedit: quia substantia accipitur non pro hypostasi, sed pro eo quod est commune ad omnem substantiae acceptionem. Si tamen acciperetur substantia pro hypostasi, adhuc ratio non sequeretur; substantia enim quae est hypostasis, propinquius se habet ad personam quam subsistentia; cum tamen persona dicat aliquid subjectum, sicut substantia prima, et non solum sicut subsistens, ut subsistentia. Sed quia nomen *substantiae* refertur etiam apud Latinos ad significationem essentiae, id est ad vitandum errorem non dicimus tres substantias, sicut tres

subsistentias. Graeci vero apud quos est distinctum nomen *hypostasis* a nomine *usiae*, indubitanter in Deo tres hypostases confluentur.

AD NONUM dicendum, quod sicut dicimus in Deo tres personae, ita possumus dicere tres substantias individuas: unam tamen substantiam quae est essentia.

AD DECIMUM dicendum, quod *rationalis* est differentia animalis, secundum quod ratio, a qua sumitur, significat cognitionem discursivam, qualis est in hominibus, non autem in Angelis nec in Deo. Boetius autem sumit *rationalis* communiter pro intellectuali, quod dicimus convenire Deo et Angelis et hominibus.

AD ENDECIMUM dicendum, quod natura in definitione personae non accipitur prout est principium motus, sicut definitur a Philosopho (in II Physic.), sed sicut definitur a Boetio (in lib. de duabus Naturis) quod natura est *unumquodque informans specifica differentia*. Et quia differentia complet definitionem, et determinat definitum ad speciem; ideo nomen *naturae* magis competit in definitione personae, quae specialiter in quibusdam substantiis invenitur, quam nomen *essentiae*, quod est communissimum.

AD DUODECIMUM dicendum, quod individuum in definitione personae sumitur pro eo quod non praedicatur de pluribus; et secundum hoc essentia divina non est individua substantia secundum praedicationem; cum praedicatur de pluribus personis, licet sit individua secundum rem. Richardus tamen de Sancto Victore (lib. IV de Trin., cap. XVIII et XXII), corrigens definitionem Boetii, secundum quod persona in divinis accipitur, dixit, quod persona est *divinae naturae incommunicabilis existentia*, ut per hoc quod dicitur *incommunicabilis*, essentia divina persona non esse ostenderetur.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod cum substantia individua sit quoddam completum per se existens, humana natura in Christo, cum sit assumpta in personam divinam, non potest dici substantia individua quae est hypostasis; sicut nec manus nec pes nec aliquid eorum quae non subsistunt per se ab aliis separata; et propter hoc non sequitur quod sit persona.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod anima separata est pars rationalis naturae, scilicet humanae, et non tota natura rationalis humana, et ideo non est persona.

ARTICULUS III. — *Utrum in Deo possit esse persona.* (I part., quest. XXXI, art. 3.)

Tertio quaeritur, utrum in Deo possit esse persona. Et videtur quod non. Sicut enim dicit Boetius (in lib. de duabus Naturis), nomen personae sumitur a personando; quia homines larvati personae dicebantur, quia in comediis vel tragediis ali-

quid personabant. Sed esse larvatum non competit Deo, nisi forte metaphorice. Ergo nomen personæ non potest dici de Deo, nisi forte metaphorice.

2. Præterea, sicut dicit Damascenus (lib. I, cap. 1, ii et iv), de nullo eorum quæ dicuntur de Deo, possumus scire quid est, prout ei conveniunt. Sed de persona scimus quid est, per definitionem præmissam, art. præc. Ergo persona non competit Deo ad minus secundum definitionem prædictam.

3. Præterea, Deus non est in aliquo genere; cum enim sit infinitus, sub nullius generis terminis comprehendi potest. Persona autem significat aliquid quod est in genere substantiæ. Ergo persona Deo non convenit.

4. Præterea, in Deo nulla est compositio. Sed persona significat aliquid compositum; singulare enim humanæ naturæ, quod est persona, est maximæ compositionis; partes etiam definitionis personæ demonstrant personam esse compositum (1). Non est ergo in Deo persona.

5. Præterea, in Deo nulla est materia. Principium autem individuationis materia est. Cum ergo persona sit substantia individua, non potest Deo convenire.

6. Præterea, omnis persona est subsistentia. Sed Deus non potest dici subsistentia, quia non existit sub aliquo. Ergo non est persona.

7. Præterea, persona sub hypostasi continetur. Sed in Deo non potest esse hypostasis, quia non est in eo aliquid accedens cum hypostasis dicat subjectum accidentis, ut supra, art. 1, dictum est. Ergo in Deo non est persona.

Sed contrarium apparet per Athanasium in symbolo: *Quicumque vult, etc.*, et per Augustinum in VII de Trin. (cap. vi), et per communem Ecclesiæ usum, quæ a Spiritu sancto edocta non potest errare.

Respondeo dicendum, quod persona, sicut dictum est, significat quandam naturam cum quodam modo existendi. Natura autem quam persona in sua significatione includit, est omnium naturarum dignissima, scilicet natura intellectualis secundum genus suum. Similiter etiam modus existendi quem importat persona est dignissimus, ut scilicet aliquid sit per se existens. Cum ergo omne quod est dignissimum in creaturis, Deo sit attribuendum, convenienter nomen *personæ* Deo attribui potest, sicut et alia nomina quæ proprie dicuntur de Deo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in nomine aliquo est duo considerare; scilicet illud ad quod significandum nomen imponitur, et illud a quo imponitur ad significandum. Frequenter enim imponitur nomen aliquod ad significandum rem aliquam, ab aliquo accidente aut actu aut effectu illius rei; quæ tamen non sunt principaliter significata per illud nomen, sed potius

(1) *Id est* compositam.

ipsa rei substantia, vel natura; sicut hoc nomen *lapis* sumitur a læsione pedis, quam tamen non significat, sed potius corpus quoddam in quo tale accidens frequenter invenitur; unde læsio pedis magis pertinet ad etymologiam hujus nominis *lapis* quam ad ejus significationem. Quando ergo illud ad quod significandum nomen imponitur, Deo non competit, sed aliqua proprietates ejus secundum similitudinem quamdam, tunc illud nomen de Deo metaphorice dicitur; sicut Deus nominatur leo, non quia natura illius animalis Deo conveniat, sed propter fortitudinem quæ in leone invenitur. Quando vero res significata per nomen Deo convenit, tunc illud nomen proprie de Deo dicitur, sicut bonum, sapiens et hujusmodi; licet etiam quandoque illud a quo tale nomen imponitur, non conveniat Deo. Sic ergo licet personare ad modum larvati hominis, a quo impositum fuit nomen personæ, Deo non conveniat, tamen illud quod significatur per nomen, scilicet *subsistens in natura intellectuali*, competit Deo; et propter hoc nomen *personæ* proprie sumitur in divinis.

AD SECUNDUM dicendum, quod tam nomen personæ quam definitio de persona data, si recte intelligatur, convenit Deo: non tamen ita quod sit definitio ejus; quia plus est in Deo quam significetur per nomen. Unde id quod Dei est, per rationem nominis non definitur.

AD TERTIUM dicendum, quod licet Deus non sit in genere substantiæ tamquam species, pertinet tamen ad genus substantiæ sicut generis principium.

AD QUARTUM dicendum, quod accidit personæ, in quantum hujusmodi, quod sit composita, ex hoc quod complementum vel perfectio quæ requiritur ad rationem personæ, non invenitur statim in uno simplici, sed requirit adunationem multorum, sicut in hominibus patet. In Deo autem cum summa simplicitate est summa perfectio; et ideo est ibi persona absque compositione. Partes vero positæ in definitione personæ non ostendunt aliquam compositionem personæ, nisi in substantiis materialibus: individuum autem cum sit negatio, per hoc quod substantia additur, nulla compositio importatur. Unde remanet ibi sola compositio individue substantiæ, id est hypostasis, ad naturam: quæ duo in substantiis immaterialibus secundum rem sunt idem omnino.

AD QUINTUM dicendum, quod rebus materialibus in quibus formæ non sunt per se subsistentes, sed materiæ inhærentes, oportet quod principium individuationis sit ex materia; formæ vero immateriales, cum sint per se subsistentes, ex seipsis individuantur; ex hoc enim quod aliquid est subsistens, habet quod de pluribus prædicari non potest: et ideo nihil prohibet in rebus immaterialibus substantiam individuum et personam inveniri.

AD SEXTUM dicendum, quod licet in Deo non sit compositio ut in eo aliquid sub alio intelligi possit, tamen secundum intellectum nostrum seorsum accipimus esse ejus et substantiam ipsius sub esse ejus existentem, ut huic subsistens dicatur. Vel dicendum, quod licet subesse, a quo imponitur vocabulum subsistendi, Deo non conveniat, tamen per se esse, ad quod significandum imponitur, competit ei.

AD SEPTIMUM dicendum, quod licet in Deo non sint accidentia, sunt tamen in eo proprietates personales, quibus hypostases subsistant.

ARTICULUS IV. — *Utrum hoc nomen persona in divinis significet relativum, vel aliquid absolutum* (I part., quæst. xxix, art. 4.)

Quarto queritur, utrum hoc nomen *persona* in divinis significet relativum, vel aliquid absolutum. Et videtur quod significet aliquid absolutum. Dicit enim Augustinus (in VII de Trin., cap. iv), quod cum Joannes dicat: *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum et Spiritus sanctus; et quaeretur quid tres essent, responsum est quod sunt tres persone. Sed quid querit de essentia. Ergo hoc nomen persona in divinis significat essentiam.*

2. Præterea, in eodem lib. (cap. vi) Augustinus dicit, quod idem est Deo esse quod personam esse. Sed esse in divinis significat essentiam, et non relationem. Ergo et persona.

3. Præterea, Augustinus dicit ibidem: *Ad se proprie dicitur persona, non ad Filium vel Spiritum sanctum, sicut ad se dicitur Deus, et magnus et bonus et justus.* Sed hæc omnia essentiam significant, et non relationem. Ergo et persona.

4. Præterea, Augustinus ibidem (cap. iv) dicit, quod quavis commune est illis, scilicet Patri et Filio et Spiritui sancto, nomen essentiae, ita ut singulus quisque dicatur essentia tamen illis commune est personæ vocabulum. Sed relatio in divinis non est commune, sed distinctivum. Ergo persona in divinis non significat relationem.

5. Sed dicendum, quod persona est commune ratione et non re in divinis. Sed contra, in divinis non est universale; unde Augustinus in eodem libro (cap. vi) improbat opinionem illorum qui dicebant, quod essentia in divinis est sicut genus vel sicut species; persona vero sicut species vel individua. Quod autem est commune ratione et non re, est commune per modum universalis. Ergo persona non est commune in divinis ratione tantum sed etiam re; et ita non potest significare relationem.

6. Præterea, nullum nomen significat res diversorum generum, nisi æquivoce; *actum* enim æquivoce dicitur in saporibus et magnitudinibus. Manifestum est autem quod persona in Angelis et hominibus non significat relationem, sed aliquid

absolutum. Si ergo in Deo significet relationem, erit æquivoce dictum.

7. Præterea, quod accidit rei significatæ per nomen, est extra significationem nominis; sicut extra significationem hominis est album, quod accidit homini. Res autem significatæ per hoc nomen *persona* est substantia individua rationalis naturæ; quia ratio quam significat nomen, est definitio, secundum Philosophum, in IV Metaph. (com. xxviii): substantiæ autem tali accidit ad aliud referri. Relatio ergo est extra significationem hujus nominis *persona*.

8. Præterea, nullum nomen potest intelligi de aliquo vere prædicari, cui non intelligitur convenire res significatæ per nomen; sicut non potest intelligi esse homo quod intelligitur non esse animal rationale mortale. Judæi autem et Pagani confitentur Deum esse personam; non tamen confitentur in eo relationes, quas nos ponimus secundum fidem. Ergo hoc nomen *persona* in divinis non significat hujusmodi relationes.

9. Sed dicendum, quod Judæi et Pagani erroneam habent opinionem de Deo; unde ex eorum opinione non potest accipi argumentum. — Sed contra, error opinionis non variat nominis significationem, nec etiam veritas. Si ergo apud errantes de Deo hoc nomen *persona* non significat relationem, nec etiam significabit apud recte sentientes de Deo.

10. Præterea, voces, secundum Philosophum (I Periher., in princ.) sunt signa intellectuum. Intellectus enim qui concipitur ex hoc nomine *persona* est in intellectu substantiæ primæ. Ergo hoc nomen *persona* significat substantiam primam, qua nihil est magis absolutum, cum sit per se existens; ergo hoc nomen *persona* non significat relationem, sed aliquid absolutum.

11. Sed dicendum, quod hoc nomen *persona*, significat relationem per modum substantiæ. — Sed contra, hæc propositio est immediata: *Nulla relatio est substantia*, sicut et hæc: *Nulla quantitas est substantia*, sicut patet per Philosophum (in I Posteriorum, comment. xxxiv). Si ergo hoc nomen *persona* significat substantiam, ut probatum est, impossibile est quod significatum ejus sit relatio.

12. Præterea, opposita non possunt verificari de eodem. Sed esse per se et esse ad aliud sunt opposita. Si ergo quod significatur nomine personæ est substantia, quæ est ens per se, impossibile est quod sit ad aliud.

12. Præterea, omne nomen significans relationem, refertur ad aliquid quod consignificat, sicut dominus et servus. Sed patet quod hoc nomen *persona* non refertur ad aliud. Ergo non significat relationem, sed aliquid absolutum.

14. Præterea, persona dicitur quasi per se una. Unitas autem in divinis pertinet ad essentiam. Ergo hoc nomen *persona* significat essentiam, et non relationem.

15. Sed dicendum, quod hoc nomen significat unum distinctum; et quia distinctio in divinis est per relationem, ideo significat relationem. — Sed contra, Filius et Spiritus sanctus dicuntur distinguere in divinis secundum modum originis; nam Filius procedit per modum intellectus, ut verbum, sed Spiritus sanctus, per modum voluntatis, ut amor. Non ergo per solas relationes est distinctio in divinis; et sic non oportet quod persona relationem significet.

16. Præterea, si relatio in divinis est distinguens; persona autem est quid distinctum, non distinguens; non significabit relationem nomen *persona*.

17. Præterea, relationes in divinis dicuntur esse proprietates. Persona autem significat aliquid substans proprietati. Non ergo significat relationem.

18. Præterea, quatuor sunt relationes in divinis; scilicet paternitas, filiatio, processio, communis spiratio: innascibilitas enim, quæ est quinta notio, non est relatio. Sed hoc nomen *persona* nullam harum significat. Si enim significaret paternitatem, non diceretur de Filio; si filiationem, non diceretur de Patre; si autem processionem Spiritus sancti, non diceretur neque de Patre neque de Filio; si vero communem spirationem, non diceretur de Spiritu sancto. Non ergo significat relationem hoc nomen *persona*.

Sed contra, Boëtius dicit (in lib. de Trin., a medio), quod omne nomen ad personas pertinens relationem significat. Sed nullum nomen magis pertinet ad personas quam hoc nomen *persona*. Ergo hoc nomen *persona* relationem significat.

Præterea, sub *persona* in divinis continentur Pater et Filius et Spiritus sanctus. Sed hæc nomina relationem significant. Ergo et nomen *persona*.

Præterea, nullum absolutum distinguitur in divinis. Sed *persona* distinguitur. Ergo non est absolutum, sed relativum.

Respondeo dicendum, quod hoc nomen *persona* habet commune cum nominibus absolutis in divinis quod de qualibet *persona* prædicatur, nec secundum nomen ad aliud refertur; cum nominibus vero relationem significantibus, quod distinguitur, et pluraliter prædicatur; et ideo videtur quod utraque significatio et relativi et absoluti pertinet ad *personam*. Qualiter autem utraque significatio ad nomen *personæ* pertineat, est diversimode a diversis assignatum.

Dicunt enim quidam, quod *persona* significat utrumque, sed per modum æquivoocationis. Dicunt enim quod hoc nomen *persona*, quantum est de se, absolute significat essentiam tam in singulari quam in plurali, sicut hoc nomen *Deus*, aut *bonus*, aut *magnus*; sed propter insufficientiam nominum ad loquendum de Deo, accommodatum est hoc nomen *persona* a sanctis patribus in Nicæno Concilio, ut quandoque possit sumi pro relativo,

et præcipue in plurali, cum dicimus quod Pater et Filius et Spiritus sanctus sunt tres *personæ*, vel cum termino partitivo adjuncto, ut cum dicitur: *Alia est persona Patris, alia Filii*; vel cum dicitur: *Filius est alius a Patre in persona*. In singulari autem cum absolute prædicatur, potest indifferenter significare essentiam vel *personam*, ut cum dicitur: *Pater est persona*, vel *Filius est persona*. Et hæc videtur esse opinio Magistri in I Sententiarum, dist. xxv. Sed non videtur sufficienter dici. Non enim absque ratione ex propria significatione nominis sumpta, sancti Patres divinitus inspirati, hoc nomen invenerunt ad confessionem veræ fidei exprimendam; et præcipue quia dedissent occasionem erroris dicendo tres *personas*, si hoc nomen *persona* significat essentiam absolute.

Et ideo alii dixerunt, quod simul significat essentiam et relationem, sed non æqualiter; sed unum in recto, et aliud in obliquo. Quorum quidam dixerunt, quod significat essentiam in recto, et relationem in obliquo; quidam e converso. Sed neutri dubitationem solvunt; quia si essentiam in recto significat, non deberet pluraliter prædicari; si vero relationem, non deberet ad se dici, nec de singulari prædicari.

Et ideo alii dixerunt, quod significat utrumque in recto. Quorum quidam dixerunt, quod significat essentiam et relationem ex æquo, et neutrum circa aliud ponitur. Sed hoc non est intelligibile; quia quod non circa aliud ponitur, nihil significat. Unde omne nomen significat unum in una acceptione, ut dicit Philosophus in IV Metaph. (com. x).

Et ideo alii dixerunt, quod relatio ponitur circa absolutum. Quod quidam difficile est videre, cum relationes non determinent essentiam in divinis.

Et ideo alii dixerunt, quod non significat absolutum, sive substantiam quæ est essentia, sed quæ est hypostasis; hoc enim relatione determinatur. Quod quidem verum est; sed per hoc dictum nihil nobis manifestatur. Minus enim est nobis manifestum nomen hypostasis vel subsistentiæ, quam nomen *personæ*.

Et ideo ad evidentialium hujus quæstionis sciendum, quod propria ratio nominis est quam significat nomen, secundum Philosophum (in IV Metaph., com. xviii). Id autem cui attribuitur nomen, si sit recte sumptum sub re significata per nomen, sicut determinatum sub indeterminato, dicitur supponi per nomen; si autem non sit recte sumptum sub re nominis, dicitur copulari per nomen; sicut hoc nomen *animal* significat substantiam animatam sensibilem et *album* significat colorem disgregativum visum; *homo* vero recte sumitur sub ratione animalis, sicut determinatum sub indeterminato. Est enim homo substantia animata sensibilis tali anima, scilicet rationali; sub albo vero, quod est extra essentiam ejus, non directe sumitur. Unde homo supponitur nomine animalis, copulatur vero nomine albi. Et

quia inferius quod supponitur per nomen commune, se habet ad commune sicut determinatum ad indeterminatum: id quod erat suppositum, fit significatum, determinatione apposita ad commune; animal enim rationale significat hominem. Sed sciendum, quod aliquid significat dupliciter: uno modo formaliter, et alio modo materialiter. Formaliter quidem significatur per nomen id ad quod significandum nomen est principaliter impositum, quod est ratio nominis, sicut hoc nomen *homo* significat aliquid compositum ex corpore et anima rationali. Materialiter vero significatur per nomen, illud in quo talis ratio solvatur; sicut hoc nomen *homo* significat aliquid habens cor et cerebrum et huiusmodi partes, sine quibus non potest esse corpus animatum anima rationali. Secundum hoc ergo dicendum est, quod hoc nomen *persona* communiter sumpta nihil aliud significat quam substantiam individuum rationalis naturæ. Et quia sub substantia individua rationalis naturæ continetur substantia individua, id est incommunicabilis et ab aliis distincta, tam Dei quam hominis quam etiam Angeli; oportet quod persona divina significet subsistens distinctum in natura divina, sicut persona humana significat subsistens distinctum in natura humana; et hæc est formalis significatio tam personæ divinæ quam personæ humanæ. Sed quia distinctum subsistens in natura humana non est nisi aliquid per individuale materiam individuum et ab aliis diversum; ideo oportet quod hoc sit materialiter significatum, cum dicitur persona humana. Distinctum vero incommunicabile in natura divina non potest esse nisi relatio; quia omne absolutum est commune et indistinctum in divinis. Relatio autem in Deo idem est et habens essentiam, ut Deitas et Deus; ita idem est relatio et quod per relationem refertur. Unde sequitur quod idem sit relatio et distinctum in natura divina subsistens. Patet ergo quod persona communiter sumpta, significat substantiam individuum rationalis naturæ; persona vero divina formali significatione significat distinctum subsistens in natura divina. Et quia hoc non potest esse nisi relatio vel relativum, ideo materiali significatione significat relationem vel relativum. Et propter hoc potest dici, quod significat relationem per modum substantiæ, non quæ est essentia, sed quæ est hypostasis; sicut et relationem significat non ut relationem, sed ut relativum, id est ut significatur hoc nomine *Pater*, non ut significatur hoc nomine *paternitas*. Sic enim relatio significata includitur oblique in significatione personæ divinæ, quæ nihil aliud est quam distinctum relationem subsistens in essentia divina.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod *quid* non solum quærit de essentia, sed quandoque etiam de supposito, ut: Quid natus in mari? piscis. Et sic, ad *quid* respondendum est per nomen *persona*.

AD SECUNDUM dicendum, quod propter modum significandi hujus nominis *persona*, dicit Augustinus (lib. VII de Trin., cap. VI): *Idem est Deo esse quod persona esse*. Non enim significat per modum relationis, sicut Pater et Filius.

AD TERTIUM dicendum, quod hoc provenit ex formali significatione personæ quod ad se dicitur et ad aliud non refertur.

AD QUARTUM dicendum, quod essentia est communis re in divinis, sed persona secundum rationem tantum, sicut et hoc nomen relatio.

AD QUINTUM dicendum, quod in divinis nihil est diversificatum secundum esse, cum ibi sit tantum unum esse. Hoc autem est contra rationem universalis; et ideo non est ibi universale, licet sit ibi unum secundum rationem, et non secundum rem.

AD SEXTUM dicendum, quod hoc quod persona aliud significat in Deo et homine, pertinet ad diversitatem suppositionis magis quam ad diversam significationem hujus communis, quod est *persona*. Diversa autem suppositio non facit æquivocationem, sed diversa significatio.

AD SEPTIMUM dicendum, quod licet relatio accidat ei quod significatur communiter per hoc nomen *persona*, non tamen accedit personæ divinæ, sicut ostensum est.

AD OCTAVUM dicendum, quod objecto illa procedit de formali significatione nominis, et non de materiali.

Et similiter dicendum AD NONUM.

AD DECIMUM dicendum, quod substantia prima dicitur absoluta, quasi ab alio non dependens. Relativum autem in divinis non excludit absolutum, quod est ab alio dependens; sed excludit absolutum quod ad aliud non refertur.

AD UNDECIMUM dicendum, quod ista propositio, *Nulla relatio est substantia*, est immediata, si accipiatur relatio et substantia quæ sunt in genere. Sed Deus non limitatur terminis alicujus generis, sed habet in se perfectiones omnium generum. Unde non distinguitur in eo secundum rem relatio et substantia.

AD DUODECIMUM dicendum, quod per se existens opponitur ad non per se existens, non autem ei quod est ad aliquid.

AD DECIMUM TERTIUM dicendum, quod persona secundum nomen ad aliud non refertur, propter modum quem significat.

AD DECIMUM QUARTUM dicendum, quod *unum* in divinis se habet communiter ad essentiam et relationem; dicimus enim quod essentia est una, et quod Pater est unus.

AD DECIMUM QUINTUM dicendum, quod forte modus ille processionis diversus, quo dicitur Filius procedere per modum intellectus, Spiritus sanctus vero per modum voluntatis, non sufficit ad distinguendum personaliter Spiritum sanctum a Filio, cum voluntas et intellectus non distinguantur personaliter in divinis. Si tamen concedatur quod hoc ad eorum distinctionem

sufficiat, manifestum est quod uterque a Patre per relationem distinguitur, prout unus eorum procedit a Patre ut genitus, alius ut spiratus; et hæ relationes constituunt eorum personas.

AD DECIMUMSEXTUM dicendum, quod sicut relatio significat ut distinguens in divinis, ita relatum significatur ut distinctum. In Deo autem non est aliud relatio et relatum, sicut nec essentia et quod est; et ideo nec distinguens et distinctum in Deo differunt.

AD DECIMUMSEPTIMUM dicendum, quod proprietas, in divinis non est accidentalis, sed est idem secundum rem ei cuius est proprietas; sed differt secundum modum intelligendi. Persona ergo non significat relationem prout est proprietas, sed prout est proprietati et essentia subsistens.

AD DECIMUMOCTAVUM dicendum, quod licet universale non possit esse præter singularia, potest tamen intelligi, et per consequens significari. Et propter hoc sequitur, si non est aliquid singularium, quod non sit universale. Non tamen sequitur, si non intelligitur aut significatur aliquid singularium, quod non intelligatur vel significetur universale hoc; enim nomen *homo* non significat aliquem singularium hominum, sed solum hominem in communi; et similiter hoc nomen *persona* etsi non significet paternitatem neque filiationem neque communem spirationem aut processionem, tamen significat relationem in communi, per modum jam dictum, in corp. art., sicut et hoc nomen *relatio* suo modo.

ARTICULUS V. — *Utrum numerus personarum sit in divinis.*

Quinto quaeritur, utrum numerus personarum sit in divinis. Et videtur quod non. Dicit enim Boetius (in lib. de Trin., ante med.): *Hoc vero unum est in quo nullus est numerus.* Sed Deus est verissime unus. Ergo in eo nullus est numerus.

2. Sed dicendum, quod in Deo non est numerus simpliciter, sed numerus personarum. — Sed contra, semper ad secundum quid sequitur simpliciter, quando determinatio non est diminuens; sequitur enim: *Est homo albus; ergo est homo*; sed non sequitur: *Est homo mortuus; ergo est homo.* Sed hoc quod dicitur numerus personarum, non est determinatio diminuens, cum persona sit quoddam completissimum. Ergo sequitur, si est in divinis numerus personarum, quod sit ibi numerus simpliciter.

3. Præterea, uni opponitur multitudo, secundum Philosophum (X Metaph., text. xx). Sed opposita non insunt eidem. Cum ergo in Deo sit summa unitas, non potest in eo esse aliquis numerus vel aliqua pluralitas.

4. Præterea, ubicumque est numerus, ibi est pluralitas unitatum. Ubi autem sunt plures unitates, ibi est multiplex esse; aliud enim est esse hujus unitatis, et aliud illius. Si ergo in Deo est

numerus, oportet quod sit in eo multiplex esse, et ita multiplex essentia; quod patet esse falsum.

5. Sicut unum est indivisum, ita multitudo non est sine divisione. Sed in Deo non potest esse aliqua divisio, cum non sit ibi aliqua compositio. Ergo non potest esse in divinis aliquis numerus.

6. Præterea, omnis numerus habet partes; componitur enim ex unitatibus. Sed in Deo non sunt aliqua partes, cum non sit ibi compositio. Ergo in Deo non est numerus.

7. Præterea, illud per quod creatura differt a Deo, non debet Deo attribui. Creatura autem differt a Deo per hoc quod in numero quodam constituta est, secundum illud Sap. xi, 21: *Omnia in numero, pondere et mensura constituisti.* Numerus ergo non debet poni in divinis.

8. Præterea, numerus est species quantitatis. In Deo autem non est aliqua quantitas; propter quod si aliquid quantitatem significans in divinam prædicationem venerit, mutatur in substantiam, ut dicit Boetius (in lib. de Trin., ante med.). Aut ergo numerus nullo modo est in divinis, aut ad substantiam pertinet, quod est contra fidem.

9. Præterea, ubicumque est numerus, ibi sunt numeri passionis, ut perfectum et diminutum, multiplicatio et divisio, et alia hujusmodi quæ consequuntur numerum. Hæc autem in Deo esse non possunt. Ergo in Deo non potest esse numerus.

10. Præterea, omnis numerus finitus est. Quod ergo est infinitum, non est numerabile. Ergo cum Deus sit infinitus, in eo non potest esse numerus.

11. Sed dicendum, quod Deus, etsi est infinitus nobis, est tamen finitus sibi. — Sed contra, verius competit Deo quod competit ei secundum seipsum quam quod competit ei secundum nos. Si ergo Deus est finitus sibi, infinitus autem nobis, verius est finitus quam infinitus; quod patet esse falsum.

12. Præterea, secundum Philosophum (in X Metaph. com. xxi), numerus est multitudo mensurata per unum. Deus est mensura non mensurata. Ergo in Deo non est numerus.

13. Præterea, in omni natura quæ non differt a suo supposito, impossibile est multiplicari supposita illius naturæ; propter hoc enim impossibile est esse plures homines in una natura humana, quia hic homo non est sua humanitas; et ideo multiplicatio individuum in una natura humana, consequitur diversitatem principiorum individualium, quæ non sunt de ratione naturæ communis. In substantiis autem immaterialibus in quibus ipsa natura speciei est suppositum subsistens, non est possibile esse plura individua unius speciei. Sed in Deo maxime est idem natura et suppositum; quia ipsum esse divinum, quod est natura divina, est subsistens. Impossibile est

ergo quod in natura divina sint plura supposita vel plures personæ.

14. Præterea, persona est nomen rei. Ergo ubi non est numerus rerum, non est numerus personarum. Sed in Deo non est numerus rerum; dicit enim Damascenus (lib. I, cap. xi), quod in divinis Pater et Filius et Spiritus sanctus re quidem sunt unum, ratione autem et cogitatione differunt. Ergo in Deo non est numerus personarum.

15. Præterea, impossibile est in aliquo uno esse rerum pluralitatem absque rerum compositione. Deus autem unus est. Si ergo in Deo sunt plures personæ, quod est esse plures res, sequitur quod in eo sit compositio; quod simplicitati divinæ repugnat.

16. Præterea, absolutum perfectius est quam relatum. Sed proprietates absolutæ, idest attributa essentialia, ut sapientia, iustitia et huiusmodi, non constituunt in Deo plures personas. Ergo nec proprietates relative, ut paternitas et filio.

17. Præterea, ea quibus aliqua ab invicem distinguuntur, comparantur ad ipsa sicut differentiæ constitutiivæ ipsorum. Si ergo personæ in divinis, relationibus distinguuntur, oportet quod relationes sint quasi differentiæ constitutiivæ personarum; et ita in personis divinis erit aliqua compositio; cum differentiæ adveniens generi constituat speciem.

18. Præterea, ea quæ distinguuntur per formas specie differentes, necesse est specie differre; sicut homo et equus differunt specie sicut rationale et irrationale. Paternitas autem et filio sunt relationes specie differentes. Ergo si personæ divinæ solis relationibus distinguuntur, necesse est quod specie differant; et ita non erunt unius naturæ quod est contra fidem.

19. Præterea, non est intelligibile quod aliqua sint supposita diversa, quorum est unum esse. Sed in divinis non est nisi unum esse. Ergo impossibile est quod sint ibi plura supposita vel plures personæ.

20. Præterea, cum creatio sit proprie actio Dei, oportet quod procedat a quolibet supposito divinæ naturæ. Impossibile est autem quod hæc actio, cum sit una, proveniat a pluribus suppositis; quia una actio non est nisi ab uno agente. Ergo impossibile est quod divinæ naturæ sint plura supposita sive plures personæ.

21. Præterea, diversitas proprietatum non facit diversa supposita in istis inferioribus; non enim per hoc quod hic est albus et ille niger, est hoc suppositum humanæ naturæ aliud ab illo. Sed per diversitatem materiæ individualis, quæ est substantia individuorum, hoc suppositum est aliud ab illo. Si ergo in divinis non est distinctio nisi per proprietates relativas, impossibile est quod sit ibi pluralitas suppositorum vel personarum.

22. Præterea, supremæ creaturæ sunt Deo similiores quam

infimæ. In infimis autem creaturis sunt plura supposita in una natura, non autem in supremis, sicut in corporibus celestibus. Ergo nec in Deo sunt plures personæ in una natura.

23. Præterea, quando tota perfectio speciei invenitur in uno supposito, non sunt plura supposita illius naturæ, sicut Philosophus probat (in I Cæl. et mund.), quod est unus tantum mundus, quia constat ex tota sua materia. Tota autem perfectio divinæ naturæ invenitur in uno supposito. Non ergo sunt plura supposita vel personæ in una natura.

24. Sed dicendum, quod ad plenitudinem gaudii requiritur quod sit consortium plurium in divina natura, quia nullius rei sine consortio potest esse jucunda possessio, ut dicit Boetius. Oportet etiam ad perfectionem amoris ut unus diligat alterum quantum seipsum. — Sed contra, plenitudinem gaudii et amoris habere in alio, est ejus qui non habet bonitatis sufficientiam in seipso. Unde Philosophus dicit (in IX Ethic., cap. iv, non procul a fine), quod mali, qui non habent delectabile in seipsis, quæerunt cum aliis conversari; boni autem quæerunt conversari secum, quasi in seipsis causam jucunditatis habentes. Divina autem natura non potest esse absque omni sufficientia bonitatis. Ergo cum unum suppositum divinæ naturæ habeat in se omnem plenitudinem gaudii et amoris, non propter hoc oportet ponere in divinis plura supposita vel plures personas.

Sed contra est quod dicitur I Joan., ult., 7: *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum et Spiritus sanctus.*

Præterea, Athanasius dicit in symbolo: *Totæ tres personæ æternæ sibi sunt et coæquales.* Ergo est in divinis numerus personarum.

Respondeo dicendum, quod pluralitas personarum in divinis, est de his quæ fidei subjacent, et naturali ratione humana nec investigari nec sufficienter intelligi potest; sed in patria intelligendum expectatur, cum Deus per essentiam videbitur visione fidei succedente. Sed tamen sancti patres propter instantiam eorum qui fidei contradicunt, coacti sunt et de hoc disserere, et de aliis quæ spectant ad fidem, modeste tamen et reverenter absque comprehendendi præsumptione. Nec talis inquisitio est inutilis, cum per eam elevetur animus ad aliquid veritatis capiendum quod suffieiat ad excludendos errores. Unde Hilarius dicit (in lib. de Trin., II, inter princ. et med.): *Hoc credendo, scilicet pluralitatem personarum in divinis, incipe, percurrere, persiste; et si non perceniturum me sciam, tamen gratulabor profecturum. Qui enim pie infinita prosequitur, etsi non contingat aliquando, tamen proficiet prodeundo.* Ad manifestationem ergo aliqualem hujus questionis, et præcipue secundum quod Augustinus (1) eam manifestat, considerandum est quod omne quod est

(1) In edit. Ven. ann. 1593 ad marginem. Ansel. in monologio, cap. xiv a medio.

est perfectum in creaturis, oportet Deo attribui secundum id quod de ratione illius perfectionis absolute; non secundum modum quo est in hoc vel in illo. Non enim bonitas est in Deo vel sapientia secundum aliquid accidens sicut in nobis, quamvis in eo sit summa bonitas et sapientia perfecta. Nihil autem nobilius et perfectius in creaturis invenitur quam intelligere; cuius signum est quod inter ceteras creaturas, intellectuales substantiæ sunt nobiliores, et secundum intellectum ad Dei imaginem factæ dicuntur. Oportet ergo quod intelligere Deo conveniat et omnia quæ sunt de ratione ejus, licet alio modo conveniat sibi quam creaturis. De ratione autem ejus quod est intelligere, est quod sit intelligens et intellectum. Id autem quod est per se intellectum non est res illa cuius notitia per intellectum habetur, cum illa quandoque sit intellecta in potentia tantum, et sit extra intelligentem sicut cum homo intelligit res materiales, ut lapidem vel animal aut aliud hujusmodi; cum tamen oportet quod intellectum sit in intelligente, et unum cum ipso. Neque etiam intellectum per se est similitudo rei intellectæ, per quam informatur intellectus ad intelligendum. Intellectus enim non potest intelligere nisi secundum quod fit in actu per hanc similitudinem, sicut nihil aliud potest operari secundum quod est in potentia, sed secundum quod fit actu per aliquam formam. Hæc ergo similitudo se habet in intelligendo sicut intelligendi principium, ut calor est principium calefactionis, non sicut intelligendi terminus. Hoc ergo (1) est primo et per se intellectum, quod intellectus in seipso concipit de re intellecta, sive illud sit definitio, sive aliqua enuntiatio, secundum quod ponuntur duæ operationes intellectus, in III de Anima (com. xii). Hoc autem sic ab intellectu conceptum dicitur verbum interius, hoc enim est quod significatur per vocem; non enim vox exterior significat ipsum intellectum, aut formam ipsius intelligibilem, aut ipsum intelligere; sed conceptum intellectus, quo mediante significatur rem; ut cum dico, homo, vel homo est animal. Et quantum ad hoc non differt utrum intellectus intelligat se, vel intelligat aliud a se. Sicut enim cum intelligit aliud a se, format conceptum illius rei quæ voce significatur, ita cum intelligit seipsum, format conceptum sui, quod voce etiam potest exprimere. Cum ergo in Deo sit intelligere, et intelligendo seipsum intelligat omnia alia, oportet quod ponatur in ipso esse conceptio intellectus, quæ est absolute de ratione ejus quod est intelligere. Si autem possemus comprehendere intelligere divinum quid et quomodo est sicut comprehendimus intelligere nostrum, non esset supra rationem conceptio verbi divini, sicut neque conceptio verbi humani. Possumus tamen scire quid non sit et quomodo non sit illud intelligere; per quod possumus scire differentiam verbi concepti a Deo, et verbi concepti ab intellectu

(1) *Al. deest ergo.*

nostro. Scimus enim primo, quod in Deo est tantum unum intelligere, non multiplex sicut in nobis. Aliud enim est intelligere nostrum quo intelligimus lapidem et quo intelligimus plantam; sed unum est Dei intelligere, quo Deus intelligit et se et omnia alia. Et ideo intellectus noster concipit multa verba, sed verbum conceptum a Deo est unum tantum. Iterum intellectus noster imperfecte plerumque intelligit et seipsum et alia; intelligere autem divinum non potest esse imperfectum. Unde verbum divinum est perfectum, perfecte omnia representans: verbum autem nostrum frequenter est imperfectum. Iterum in intellectu nostro aliud est intelligere et aliud esse; et ideo verbum conceptum in intellectu nostro, cum procedat ab intellectu in quantum est intellectus, non unitur ei in natura, sed solum in intelligere. Intelligere autem Dei est esse ejus; unde verbum quod procedit a Deo in quantum est intelligens, procedit ab eo in quantum est existens; et propter hoc verbum conceptum habet eandem essentiam et naturam quam intellectus concipiens. Et quia quod recipit naturam in rebus viventibus dicitur genitum et filius, verbum divinum dicitur genitum et Filius. Verbum autem nostrum non potest dici genitum ab intellectu nostro nec filius ejus nisi metaphorice. Sic ergo relinquatur quod cum verbum intellectus nostri ab intellectu differat in duobus, in hoc scilicet et quod est ab eo, et est alterius naturæ; subtracta a divino verbo naturæ differentia, ut ostensum est, quæst. præc., art. 1, relinquatur quod sit differentia secundum hoc solum quod est ab alio. Cum ergo differentia causet numerum, relinquatur quod in Deo sit solum numerus relationum. Relationes autem in divinis non sunt accidentiæ, sed unaquæque earum est realiter divina essentia. Unde et unaquæque earum est subsistens, sicut divina essentia; et sicut divinitas est idem quod Deus, ita paternitas est idem quod Pater, et per hoc Pater idem quod Deus. Numerus ergo relationum est numerus rerum subsistentium in divina natura. Res autem subsistentes in divina natura sunt divinae personæ, ut ex præcedenti articulo patet. Et propter hoc ponimus personarum numerum in divinis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Boetius per verba illa intendit excludere numerum a divina essentia; de hoc enim agit.

AD SECUNDUM dicendum, quod licet personæ in quantum sunt subsistentes, non habeant quod diminuat de ratione numeri; habent hoc tamen, in quantum sunt relationes; nam distinctio secundum relationes est minima, sicut et relatio minimum habet de ente inter omnia genera.

AD TERTIUM dicendum, quod unitas et pluralitas attribuitur Deo non secundum idem; sed unitas secundum essentiam, pluralitas secundum personas; vel unitas secundum absolutam, pluralitas secundum relationes.

AD QUARTUM dicendum, quod cum pluralitas unitatum ex aliqua distinctione causetur, ubi est distinctio secundum esse, oportet quod unitates secundum esse differant: ubi autem est distinctio secundum relationes, oportet quod unitates ex quibus consistit pluralitas, solum relationibus ab invicem distinguantur.

AD QUINTUM dicendum, quod quælibet distinctio sufficit ad pluralitatem similem constituendam. Unde sicut in Deo non est divisio secundum absolutam, quæ sine compositione esse non potest, sed solum distinctio relationum; ita non est in Deo pluralitas quantum ad absolutam; sed solum quantum ad relationes, ut jam dictum est, in corp. art.

AD SEXTUM dicendum; quod unitates semper sunt partes numeri, si loquamur de numero absoluto quo numeramus; si autem loquamur de numero qui est in rebus, tunc non est ratio totius et partis in numero, nisi sicut invenitur totum et pars in rebus numeratis. Diverse autem relationes in divinis non sunt partes; sicut paternitas et filiatio non sunt partes Socratis, quamvis sit pater et filius diversorum. Unde nec unitates relationum comparantur ad numerum relationum et partes.

AD SEPTIMUM dicendum, quod creatura differt a Deo in hoc quod producit in numero essentialium principiorum. Talis autem non est numerus personarum.

AD OCTAVUM dicendum, quod numerus qui est species quantitatis, causatur ex divisione continui; unde sicut quantitas continua est quid mathematicum, quia est separata a materia sensibili secundum rationem, et non secundum esse; ita et numerus qui est species quantitatis, qui est etiam subjectum Arithmetice, cuius principium est unum quod est prima mensura quantitatis. Unde patet quod hic numerus non potest esse in rebus immaterialibus, sed est in eis multitudo, quæ opponitur uni quod convertitur cum ente; quæ quidem causatur ex divisione formali, quæ est per quasdam formas oppositas, vel absolutas vel relativas. Et talis numerus est in divinis.

AD NONUM dicendum, quod illæ passionem consequuntur numerum qui est species quantitatis qui non competit in divinis, ut dictum est.

AD DECIMUM dicendum, quod Deus est infinitus secundum perfectionem magnitudinis et sapientie et huiusmodi; unde in Psal. xxxvi, 5, dicitur, quod *sapientie eius non est numerus*; sed processio in divinis, secundum quam multiplicatur personæ divine, non est in infinitum; non enim est immoderata divina generatio, ut Augustinus dicit in lib. de Trinit.; et ideo nec personarum numerus est infinitus.

AD UNDECIMUM dicendum, quod Deus dicitur esse finitus sibi, non quia cognoscat se esse finitum, sed quia ita comparatur ad se sicut ad nos comparantur finita, in quantum comprehendit seipsum.

AD DUODECIMUM dicendum, quod illa definitio datur de numero secundum quod est in genere quantitatis, ad quod pertinet ratio mensurae.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod in rebus creatis principia individuata duo habent; quorum unum est quod sunt principium subsistendi (natura enim communis de se non subsistit nisi in singularibus); aliud est quod per principia individuata supposita naturæ communis ab invicem distinguuntur. In divinis autem proprietates personales hoc solum habent quod supposita divinæ naturæ ab invicem distinguuntur, non autem sunt principium subsistendi divinæ essentiae; ipsa enim divina essentia est secundum se subsistens; sed e converso proprietates personales habent quod subsistant ab essentia; ex eo enim paternitas habet quod sit res subsistens, quia essentia divina cui est idem secundum rem, est res subsistens; ut inde sequatur quod sicut essentia divina est Deus, ita paternitas est Pater. Et ex hoc est etiam quod essentia divina non multiplicatur secundum numerum ex pluralitate suorum suppositorum, sicut accidit in istis inferioribus. Nam ex eo aliquid secundum numerum multiplicatur, ex quo subsistentiam habet. Licet autem divina essentia secundum seipsam, ut ita dicam, individuetur quantum ad hoc quod est per se subsistere; tamen ipsa una existente secundum numerum, sunt in divinis plura supposita ab invicem distincta per relationes subsistentes.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod si Pater et Filius et Spiritus sanctus non re, sed solum ratione differunt, nihil prohibet unum de altero predicari: sicut vestis et tunica de se invicem prædicantur; et similiter Pater esset Filius, et e converso; quod est hæresis Sabellianæ. Unde dicendum est, quod Pater et Filius et Spiritus sanctus sunt tres res, ut Augustinus dicit in lib. I de Doctr. christ. (cap. v), si tamen res pro re relativa accipiatur; si enim sumatur pro absoluto, sic sunt una res, ut idem Augustinus dicit. Et hoc modo sumendum est quod Damascenus (loc. cit. in arg.) dicit, quod sunt unum re. Quod autem dicit, quod ratione tantum distinguuntur, communiter exponitur, id est relatione. Nam relatio etsi per comparisonem ad relationem oppositam, distinctionem realem faciat in divinis, tamen ab essentia divina non differt nisi ratione; cum hoc (1) etiam relatio inter omnia genera debiliori modo res est.

AD DECIMUMQUINTUM dicendum, quod pluralitas rerum in divinis, est pluralitas relationum subsistentium oppositarum, ex quo non sequitur compositio in divinis. Nam relatio comparata ad essentiam divinam, non differt re, sed relatione solum; unde non facit compositionem cum ipsa, sicut nec bonitas nec aliud essentialium attributorum; sed per comparisonem ad oppositam relationem est pluralitas rerum, non tamen compositio; quia

(1) Al. cum hæc.

relationes oppositæ, inquantum hujusmodi, ab invicem distinguuntur. Compositio vero non est ex aliquibus distinctis inquantum distincta sunt.

AD DECIMUMSEXVUM dicendum, quod attributa essentialia nullam ad invicem habent oppositionem sicut relationes; et ideo licet subsistant sicut relationes, non tamen constituunt pluralitatem suppositorum ab invicem distinctorum, cum pluralitas distinctionem sequatur; distinctio vero formalis fit ex aliqua oppositione.

AD DECIMUMSEPTIMUM dicendum, quod in divinis non differt quod significatur per modum formæ et quod significatur per modum suppositi: ut divinitas et Deus, paternitas et Pater; et ideo non oportet quod, licet proprietates relativæ sint quasi differentiæ constituentes personas, faciant compositionem aliquam cum personis constitutis.

AD DECIMUMOCTAVUM dicendum, quod licet Pater et Filius non distinguantur ab invicem nisi paternitate et filiatione: non tamen oportet quod Pater et Filius quasi specie differant in divinis: quia paternitas et filiatio sunt relationes secundum speciem diversæ. Non enim istæ relationes se habent ad divinas personas ut speciem dantes, sed magis ut supposita distinguentes et constituentes. Illud autem quod se habet ad personas divinas ut speciem dans, est natura divina, in qua Filius est similis Patri. Nam generat sibi similem secundum speciem, non secundum individuales proprietates. Sicut ergo Socrates et Plato licet non distinguerentur ad invicem individualiter nisi albedine et nigredine, quæ sunt diversæ qualitates secundum speciem, non tamen specie differunt: quia id quod est species albo et nigro, non est species Socrati et Platoni: ita nec sequitur quod Pater et Filius specie differant propter differentiam paternitatis et filiationis secundum speciem: licet in divinis non possit proprie dici aliquid differre secundum speciem, cum non sit sibi species et genus.

AD DECIMUMNONUM dicendum, quod nullo modo concedendum est quod in divinis sit nisi unum esse: cum esse semper ad essentialiam pertineat, et præcipue in Deo, cujus esse est sua essentia. Relationes autem quæ distinguunt supposita in divinis, non addunt aliud esse super esse essentiali, quia non faciunt compositionem cum essentia, ut dictum est. Omnis autem forma addens aliquid esse super esse substantiale, facit compositionem cum substantia, et ipsum esse est accidentale, sicut esse albi et nigri. Diversitas ergo secundum esse sequitur pluralitatem suppositorum, sicut et diversitas essentiali, in rebus creatis. Neutrum autem in divinis.

AD VICESIMUM dicendum, quod operatio egreditur ab agente, ratione formæ vel virtutis, quæ est principium operationis; et ideo nihil prohibet a tribus personis, quæ sunt unius naturæ et

virtutis, unam creationem procedere: sicut si trium calidorum esset unus numero calor, una numero ab eis calificatio proveniret.

AD VICESIMUMPRIMUM dicendum, quod formæ individuantes in rebus creatis non sunt subsistentes sicut in divinis; et ideo non est simile.

AD VICESIMUMSECUNDUM dicendum, quod in rebus creatis ad multitudinem suppositorum sequitur multiplicatio essentiali quod non accidit in divinis; unde ratio non sequitur.

AD VICESIMUMTERTIUM dicendum, quod licet tota et perfecta divinitas sit in qualibet trium personarum secundum proprium modum existendi; tamen ad perfectionem divinitatis pertinet ut sint plures modi existendi in divinis, ut scilicet sit ibi a quo alius et ipse a nullo, et aliquis qui est ab alio. Non enim esset omni-moda perfectio in divinis, nisi esset ibi processio verbi et amoris.

AD VICESIMUMQUARTUM dicendum, quod ratio illa procedit ac si divinæ personæ per essentialiam distinguerentur. Sic enim plenitudo gaudii quam habet Pater in Filio, esset in aliquo extrinseco, et non haberet Pater hoc in seipso; sed quia Filius est in Patre ut verbum ipsius, non posset esse Patri plenum gaudium de seipso nisi in Filio; sicut nec homo de seipso gaudet nisi per conceptionem quam de seipso habet.

ARTICULUS VI. — *Utrum nomen personæ convenienter possit prædicari pluraliter in divinis* (I part., quest. xxx, art. 4.)

Sexto quæritur, utrum nomen personæ convenienter possit prædicari pluraliter in divinis. Et videtur quod non. Persona enim est substantia, ut ex definitione Boetii patet. Sed substantia non prædicatur pluraliter in divinis. Ergo nec persona.

2. Præterea, alia nomina absoluta prædicantur tantum singulariter in divinis, ut sapiens, bonus et hujusmodi. Sed hoc nomen *persona* est nomen absolutum. Ergo non debet prædicari pluraliter in divinis.

3. Item, nomen personæ a subsistendo sumi videtur, cum significet individuum in genere substantiæ, et persona dicatur quasi per se una. Subsistere autem ad essentialiam pertinere videtur, quæ non multiplicatur in divinis. Ergo nec nomen personæ pluraliter potest prædicari.

4. Sed dicendum, quod licet *subsistere* sumatur ab essentiali, tamen dicere possumus, quod in divinis sunt tres subsistentes, et similiter quod tres personæ. — Sed contra, ea quæ significant essentialiam in divinis, non possunt prædicari pluraliter, nisi sint adjectiva, quæ non trahunt numerum a forma significata, sed a suppositis, cum e converso sit in substantivis. Unde dicimus, quod in Deo sunt tres æterni, si ly *æterni* adjectivo sumatur; si vero substantive, tunc verum est quod Athanasius dicit in

symb. quod non sunt tres æterni, sed unus æternus. Hoc autem nomen *persona* est substantivum, non adjectivum. Ergo non debet prædicari in plurali.

5. Præterea, licet adjectiva essentialia prædicentur pluraliter in divinis, tamen formæ significatæ non prædicentur pluraliter, sed singulariter tantum. Etsi enim aliquo modo dicamus pluraliter tres æternos in divinis, nullo tamen modo dicimus tres æternitates. Etsi ergo aliquo modo possit dici quod sint tres personæ in divinis, nullo tamen modo poterit dici quod sint tres personalitates.

6. Præterea, sicut Deus significat divinitatem habentem, ita persona divina significat subsistentem in divinitate. Sed sicut dicimus in divinis tres subsistentes in divinitate, ita tres habentes divinitatem. Si ergo hoc ratione potest dici quod in divinis sint tres personæ, similiter poterit dici quod sint ibi tres Dii, quod est hereticum.

7. Præterea, Boetius dicit (in lib. de Trin., ante med.), quod ideo non sunt tres Dii, quia Deus non differt a Deo in divinitate. Sed similiter persona divina non differt a persona divina aliqua personalitatis differentiâ, ut videtur, cum commune sit eis hoc quod est esse personam. Ergo persona non potest pluraliter prædicari in divinis.

Sed contra est quod Augustinus dicit (in VII de Trin., cap. iv), quod quærentibus quid tres essent Pater et Filius et Spiritus sanctus, responsum est, quod sunt tres personæ. Ergo persona pluraliter in divinis prædicatur.

Præterea, Athanasius dicit, ubi sup., quod *alia est persona Patris, alia Filii, alia Spiritus sancti*. Distinctio autem est causa numeri. Ergo persona pluraliter debet prædicari in divinis.

Respondeo dicendum, quod nomina substantiva, sicut jam supra dictum est, trahunt numerum a forma significata, adjectiva vero a suppositis; cuius ratio est, quia nomina substantiva significant per modum substantiæ, adjectiva vero per modum accidentis quod individuatur et multiplicatur per subjectum, substantia vero per seipsam. Cum ergo hoc nomen *persona* sit substantivum, oportet ex forma significata ipsius considerare, utrum possit pluraliter prædicari. Forma autem significata nomine personæ non est natura absolute: quia sic idem significaretur nomine hominis et nomine personæ humanæ, quod patet esse falsum; sed nomine personæ significatur formaliter incommunicabilitas, sive individualitas subsistentis in natura, sicut ex præmissis patet. Cum ergo proprietates facientes esse distinctum et incommunicabile in divinis sint plures; oportet quod nomen personæ pluraliter prædicetur in divinis; sicut etiam in humanis pluraliter prædicatur nomen personæ propter pluralitatem principiorum individuantium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod persona est substantia

individua, quæ est hypostasis; et hoc pluraliter prædicatur, sicut patet ex usu Græcorum.

AD SECUNDUM dicendum, quod nomen personæ est absolute ex modo significandi; significat tamen relationem, sicut ex præmissis patet.

AD TERTIUM dicendum, quod nomen personæ non designat hoc solum quod est subsistere, quod videtur ad essentiam pertinere, sed etiam hoc quod est distinctum esse et incommunicabile, quod est propter proprietates relativas in divinis.

AD QUARTUM dicendum, quod forma significata per nomen personæ non est essentia absolute, sed illud quod est principium incommunicabilitatis sive individuationis; et ideo pluraliter prædicatur, licet sit nomen substantivum: et propter hoc etiam quia sunt plures proprietates distinguentes in divinis, dicuntur esse per plures personalitates.

Unde patet solutio AD QUINTUM.

AD SEXTUM dicendum, quod hoc nomen *persona* significat subsistentem in natura divina, cum distinctione et incommunicabilitate; hoc autem nomen *Deus* significat habentem divinam naturam, nihil importans de distinctione vel incommunicabilitate; ideo non est simile.

AD SEPTIMUM dicendum, quod licet Deus a Deo non differat aliqua differentiâ divinitatis, quia non est nisi una divinitas numero; persona tamen divina differt a persona divina differentiâ personalitatis, quia ad personalitatem pertinet in divinis etiam proprietas distinguens personas.

ARTICULUS VII. — *Utrum termini numerales prædicentur de divinis personis.* (I part., quæst. xxx, art. 3; et I Sent., dist. 24, quæst. 1, art. 3.)

Septimo quæritur, quomodo termini numerales prædicentur de divinis personis, utrum scilicet positive, vel remotive tantum. Et videtur quod positive. Si enim nihil ponunt in divinis, tunc qui dicit tres personas, nihil dicit quod sit in Deo. Ergo et qui negat tres personas, nihil negat de Deo quod sit in ipso. Non ergo contra veritatem loquitur, et ita non est hæreticus.

Præterea, secundum Dionysium in lib. de divin. Nom. (cap. i myst. Theol.) tribus modis dicitur aliquid de Deo: scilicet per negationem, per eminentiam et per causam. Quocumque autem istorum modorum termini numerales prædicentur in divinis, oportet quod aliquid ponant. Quod quidem manifestum est, si quidem prædicentur per eminentiam vel per causam: similiter autem et si prædicentur negative. Non enim sic aliqua negantur de Deo, ut idem Dionysius dicit (cap. ii coel. Hier., et cap. iv et xi de divin. Nom.), quasi omnino ei desint, sed quia non eodem modo ei conveniunt sicut et nobis. Oportet ergo omnibus modis quod termini numerales aliquid ponant.